

Za časopis Tema – Kritika: čemu (književna) kritika! – ili – postoji li književna kritika?

1. Nalaziš se u višestrukoj ulozi autora / izdavača / priređivača i čitatelja. Koliko kritika pridonosi čitanosti i prisutnosti na književnoj sceni tvojih knjiga? Javlja li ti se zainteresirani čitatelji, literarni agenti, prevoditelji, izdavači?
2. Koliko ti kritika pomaže u razumijevanju i kontekstualiziranju teksta / knjige, utječe li na bilo koji način tvoje pisanje?
3. Prodaju li se više knjige nakon objavljene kritike? U kojim je medijima važno da se pojavi kritika objavljene knjige? Ima li dovoljno prostora u medijima za praćenje knjiga? Postoji li književna kritika? Postoji li razlika između novinske kritike, kritike objavljene na radiju, u magazinu ili časopisu? Tko su današnji kritičari, kakvi su i kakvi bi trebali biti?
4. Jesi li zadovoljan kako su kritičari pratili tvoj pjesnički rad i književno-kritičarski, priređivački?

Neobično mi je i nekako nelagodno u istom mahu zahvatiti nekoliko različitih, premda međusobno povezanih aktivnosti, nekmoli ih u istom diskursu razmatrati, a koje kao i većina mojih kolega, razvijam i kako tako negujem baveći se književnošću kao svojom primarnom djelatnošću. Svaka od gore navedenih mentalnih, odnosno ponešto zastarjelim i višestruko upitnim rječnikom rečeno, intelektualnih djelatnosti, iziskuje i afirmira svoje područje u kojemu zasebno i na određeni način samosvojno iskazuje i emancipira vlastitu partikularnost. To će reći da moja iskustva kao autora, tj. pjesnika, kritičara i prevoditelja, kao urednika poezije, a prije svega kao pasioniranog i neizlječivog čitatelja, svakako korespondiraju i međusobno se uvjetuju, iako se pri tome njihova područja ipak ne mogu, možda i ne trebaju, u potpunosti preklapati, a time i jedno drugo potirati.

Međutim, isto tako svi smo intuitivno svjesni toga da nije mogu povući oštru i trajnu granicu između tih iskustava, da je takva shizofrenija i nešto više od puke 'profesionalne boljetice', i da ti, po samom određenju stvari, dinamični sadržaji, neprestano teže prelijevanju preko rubova svojih domena, po kojima ih uostalom i možemo prepoznavati, ne bi li onda u tom naplavljenom mulju iznova niknulo neko novo, možda i posve drugačije bilje, poradi čijih se sjemenki i plodova u krajnoj liniji bavimo ovim vrlo nezahvalnim i zahtjevnim poslom.

Povrh toga zadnjih se dvadesetak godina u žargon i rječnik kritike ukorijenila navada da se namjerno, počesto i posve proizvoljno, miješaju i brkaju spomenute djelatnosti. Opravdanje i nekakav razlog, bolje rečeno izgovor, za takvu naširoko prihvaćenu idiosinkraziju prije se uglavnom locirao u onom općem nazivniku i finalnom uzroku svekolike književnosti, a koji se odredio kao zadovoljstvo, užitek, kao lagoda koja je uspjela premostiti i pospojiti ne samo književne vrste i rodove nego i elementarne mentalne aktivnosti. Time je tumačenje i prezentiranje književnosti svakako bilo na dobitku, međutim nisam siguran u kojoj su mjeri i na koji način takvi uvidi trajni i hoće li nekim drugim čitanjima, nekim drugim iskustvima u primarnom smislu, uspjeti otvoriti ona kulturološka područja koja su nama, s takvim pristupom, bila nekako samorazumljiva.

Takva se intuicija relativno jednostavno može verificirati ako uzmemo primjere iz sadašnje kritike, napose one izvan akademskih krugova, u kojoj ćemo onda zamijetiti da se 'konsenzus' na koji sam aludirao oko nosivih kritičkih termina, to će reći zajedničko razumijevanje same materije književnosti, posve izgubio i da se taj "užitek u tekstu" vratio svom početnom, od kritike neposredovanom opsegu značenja. Riječ je tako o pojedinačnim, individualiziranim doživljajima književnog djela, gdje je dimenzija poopćivosti nekako postala nezanimljiva, ako nije i posve ispala iz te igre. A možda nam je pak ona mitologemska bathesovska čitateljica odlučila posve okrenuti leđa i svoj užitek zadržati samo za sebe. Kako bilo, postojeći uvidi i kritička tumačenja ne samo da se ne mogu osporavati, nego je takav trud, možda s pravom, u postojećoj, uvjetno rečeno matrici književne kritike postao izlišan.

S druge strane danas smo primorani osvijestiti onaj mehanizam koji omogućava samu proizvodnju knjige kao robe na tržištu. A tu postoje neke prilično krute regule, koje se pokazuju nediskurzivno zadanima i pretendiraju (lošoj) trajnosti, i koje unaprijed zadaju položaj autoru i određuju mjesto koje njezina/njegova knjiga može zauzeti, odnosno koje im je jednostavno nedostupno. Svrha robi na tržištu nije emancipirati i afirmirati autora kao početnog proizvođača, nego joj je ostvariti višak vrijednosti, a s tom dimenzijom tržišta autor komunicira preko više posrednika, dakle u konačnici se tu pokazuje manje važnim i sporednim, a svakako zamjenjivim. Drugim riječima, danas živimo posljedice Benjaminovog uvida o tome da je moderno društvo opovrglo do tada važeći nalog pjesniku/umjetniku, i da se ta uloga, da se ta djela lišena svoje aure autentičnosti nadalje imaju kreirati i/ili poništavati na tržištu. O potonjem sada možda najuvjerljivije govori suvremena umjetnost gdje one radove

koji kreću s takvom intuicijom više nije moguće tržiti kao "umjetničku robu", tj. kao umjetnine – artefakte, koje onda proširuju postojeću ponudu roba.

Ako bi trebali nešto reći o kritici u tehničkom smislu, kao onoj aktivnosti koja smjera protumačiti i afirmirati nova strujanja u književnosti, koja je stoga neophodna svakoj iole uređenoj nacionalnoj kulturi u najširem smislu, zaključci do kojih bi mogli doći nisu previše optimistični. Čitave književne vrste, tu dakako prije svega ukazujem na poeziju, vrlo su slabo i sporadično obrađene i analizirane, mediji su po nekoj svojoj inerciji neskloni ustupati svoj, svakako skupocjeni prostor, tekstovima ispisanima u te svrhe. Onda i interes, pa i osnovno umijeće i stručna upućenost, autora iz te branše nekako počinje gasnuti, odnosno okretati se drugim tekstualnim i inter-medijalnim domenama, ili se pak pretvara u osobne, društveno autistične djelatnosti.

Paradoksalno je da danas, kada su nam nemjerljivo lakše dostupne sve informacije o aktualnim zbivanjima u svojoj branši, kada nam je literatura vrlo lako dostupna, kada se s gotovo neznatnim trudom može biti dobro upućen u pripadajuće stanje stvari, kritika uglavnom tavori na niskim granama i zadovoljava se efemernim uvidima. U tom smislu indikativno je da se danas u objavljivanje knjiga strane poezije naši izdavači vrlo rijetko upuštaju, a sustavan rad na predstavljanju moderne i suvremene poezije, barem one iz tzv. velikih kultura i jezika, postao je iznimkom koja poslovično i nelagodno potvrđuje postojeće pravilo.

A bez kakvog takvog poznavanja i cjelovitijeg predstavljanja osnovnih interesa u suvremenim poetikama stranih književnosti sve više ćemo kliziti prema isto tako poslovičnoj provincijalnosti. A tu, kako je već više puta u neke druge svrhe spomenuto, zna biti i toplo i prisno, malne pa autentično. Dakle i takvo je zadovoljstvo neupitno, nekako je prirodno, a kao takvo isto tako se prirodno, po svojoj naravi, opire onom radu diskurzivnosti koji bi možda trebao biti trajnom zadaćom u konstrukciji kritike, pa i kritike književnosti.